

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

*Ірина Єсьман
Вікторія Ушмарова
Анастасія Курасова*

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Навчально-методичний посібник

Харків 2020

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди**

*Ірина Єсьман
Вікторія Ушмарова
Анастасія Курасова*

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Навчально-методичний посібник

Харків 2020

УДК 373.3.013(072)
ББК 74.202.21я7
Є87

Рецензенти: Щокіна Н. Б. – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри психології та педагогіки Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба.

Гриньова В. М. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

*Затверджено Вченою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 2 від 27 квітня 2020 р.*

І. Єсьман, В. Ушмарова, А. Курасова

Формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи: Навчально-методичний посібник. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. – 54 с.

У навчально-методичному посібнику викладено теоретичні питання формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи, презентовано педагогічні умови та систему методів, форм і засобів формування культури академічної доброчесності молодших школярів.

Навчально-методичний посібник розрахований на вчителів початкових класів, здобувачів першого (бакалаврського), другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 013 «Початкова освіта», викладачів педагогічних закладів освіти, а також всіх, хто цікавиться проблемами академічної доброчесності в Україні.

Видано за рахунок авторів

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2020
© І. Єсьман, В. Ушмарова, А. Курасова, 2020

ЗМІСТ

Передмова	5
Поняття про культуру академічної доброчесності	7
Педагогічні умови формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи	11
<i>Збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу .....</i>	14
<i>Виховання у молодших школярів цінностей академічної доброчесності</i>	16
<i>Створення доброчесного академічного середовища початкової школи</i>	17
Діагностика сформованості культури академічної доброчесності молодших школярів	19
Висновки	22
Список використаної літератури	24
Додатки	26
<i>Додаток 1. Комплекс вправ з використанням візуальних хмар слів і гексо-пазлів .....</i>	26
<i>Додаток 2. Добірка оповідань для переказів на морально-етичні теми</i>	34
<i>Додаток 3. Правила для статуту школи .....</i>	42
<i>Додаток 4. Сценарій квесту-подорожі «Країна Доброчесності» .....</i>	44
<i>Додаток 5. Тренінг для батьків та вчителів «Культура академічної доброчесності» .....</i>	46
<i>Додаток 5.1. Ситуації: «Діти та навчання», «Життєві ситуації» .....</i>	49
<i>Додаток 6 Тест для визначення рівня сформованості когнітивного компоненту культури академічної доброчесності молодших школярів..</i>	50
<i>Додаток 7 Анонімний опитувальник для школярів (за Робертом А. Гаррісом) .....</i>	51

ПЕРЕДМОВА

Питання академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин набуває сьогодні особливо гострого звучання, оскільки запровадження нових принципів освітнього процесу має супроводжуватися ґрунтовною інформаційною кампанією серед населення із роз'ясненням їх необхідності та значущості для розвитку академічної культури та забезпечення якості освіти в Україні в цілому.

Саме тому провідну роль сьогодні відіграє формування культури академічної доброчесності в усіх учасників освітнього процесу, оскільки прояви неетичної поведінки стосуються не тільки вищої школи, а і закладів загальної середньої освіти, починаючи з початкової школи.

Політика академічної доброчесності ґрунтується на основних загальнодержавних нормативно-правових документах: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, чинних наказів Міністерства освіти і науки України.

Законом України «Про освіту» визначено тлумачення таких понять як: «академічна доброчесність», «об'єктивне оцінювання результатів навчання», «порушення академічної доброчесності», «списування» тощо та визначені основні види академічної відповідальності.

Слід особливо акцентувати на тому, що в Україні на сьогоднішній день формування культури академічної доброчесності відбувається переважно стихійно і несистемно. Тому розробка теорії і методики, механізмів і технологій її формування, зокрема й в початковій школі, є актуальною проблемою педагогічної науки, оскільки від того, які морально-етичні якості сформуються в учнів молодшого шкільного віку залежить рівень сформованості культури академічної доброчесності здобувача вищої освіти в майбутньому.

Так, з 2016 року розпочато Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що реалізується Американською Радою з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні. Він має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі [13].

Втім, незважаючи на численні наукові дослідження з зазначеної проблеми, не визначеним залишається суть поняття «культура академічної доброчесності»; недостатньо дослідженими залишаються умови, фактори, компоненти, критерії, етапи формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи, адже розроблено лише загальні положення проблеми академічної доброчесності в освітньому середовищі вищої школи. Бракує також у достатній кількості методичних розробок задля ефективного формування культури академічної доброчесності в освітньому процесі початкової школи.

З огляду на наведене, сподіваємось, що презентовані у навчально-методичному посібнику педагогічні умови та система методів, форм і засобів формування академічної доброчесності, дозволять молодшим школярам знати і розуміти основні правила академічної доброчесності, відрізняти основні види порушень академічної доброчесності, бути свідомими та чесними.

ПОНЯТТЯ ПРО КУЛЬТУРУ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Інформатизація суспільства, швидкий розвиток технологій та доступ до продуктів інтелектуальної власності сприяють легкому використанню та поширенню інформації. Паралельно з цими позитивними тенденціями набирають обертів процеси запозичення, привласнення та використання чужих ідей та думок.

Незважаючи на те, що термін *«культура академічної доброчесності»* є відносно новим, у сучасних умовах він є досить затребуваним та розповсюдженим. Його статус багато в чому визначається інформаційними умовами суспільства.

Розкриття сутності *«культури академічної доброчесності»* потребує звернення до таких понять як *«культура»*, *«культура поведінки»*, *«академічна доброчесність»*.

Зазначимо, що термін *«культура»* широко використовується і має різне тлумачення залежно від того, до якої галузі знань чи напряму діяльності він належить. У загальнофілософському сенсі поняття *«культура»* досліджували: К. Абульханова-Славська, А. Арнольдов, М. Бахтін, В. Біблер, Л. Коган та інші.

І. Зязюн розглядає культуру як систему програм людської діяльності, поведінки і спілкування людини для зміни та удосконалення суспільного життя в усіх його основних проявах [15, с. 439].

Підкреслимо, що на сучасному етапі розвитку освіти сформувалися два основні напрями дослідження культури: перший – культура суспільства (дослідження адаптаційної функції культури, яка полягає в самозбереженні та розвитку суспільства й освітніх процесів у ньому (Е. Макарян та ін.)), другий – культура особистості (вивчення особистісних аспектів культури, акцентування уваги на людині як на суб'єкті діяльності та спілкування, визначення культури як способу самовдосконалення особистості (В. Межуєв та ін.)).

Слід особливо підкреслити, що поняття *«культура»* є загальнонауковим, тому існує безліч концепцій культури.

Так, *«культура поведінки»* – це сукупність сформованих, соціально значущих якостей особистості, щоденних вчинків людини в суспільстві, що гуртуються на нормах моралі, етики, естетики та культури. Але слід зазначити, що культура поведінки не зводиться до формального дотримання етикету. Вона становить важливу частину морального фонду особистості, є дієвим вираженням таких моральних якостей, як гуманізм, громадянськість, почуття власної гідності, що виявляється у людини повсякденно і в різних умовах соціуму – сім'ї, школі, громадських місцях, привселюдно і наодинці [15, с. 441].

Категорія *«академічна доброчесність»* складається з двох слів – «академічна» (academic) і «доброчесність» (integrity), що в дослівному перекладі з англійської мови означає «цілісність», «порядність», «моральна чистота».

Законом України «Про освіту» (стаття 36) академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень [19].

Поняття культури академічної доброчесності є досить складним міжпредметним поняттям, яке поєднало в собі загальну академічну культуру закладів освіти (корпоративну), внутрішню культуру людини (особистісну), духовну культуру, має системний характер стосовно норм, цінностей, правил, традицій написання наукових робіт, етичної відповідальності за наслідки власних досліджень [2].

Отже, ми визначаємо зміст поняття ***«культура академічної доброчесності»*** як єдність моральних норм і цінностей, етичних правил поведінки всіх учасників освітнього процесу з метою створення та підтримання доброчесного академічного середовища.

Зазначимо, що основними нормативно-правовими актами, які регулюють формування культури академічної доброчесності в Україні, є:

- Закон України «Про освіту»;
- спеціальні закони України «Про вищу освіту», «Про професійну освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про позашкільну освіту» (деякі з цих законів ще розробляються/поки не містять відповідних норм);
- Закон України «Про наукову та науково-технічну діяльність»;
- нормативні акти Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, що мають у сфері свого підпорядкування заклади освіти та/або наукові установи;
- статuti та інші внутрішні нормативні документи (кодекси честі, правила внутрішнього розпорядку, процедури прийняття рішень з питань імовірних порушень академічної доброчесності тощо) закладів освіти та наукових установ.

З огляду на аналіз вищезазначеної нормативної бази, ми можемо зробити висновок, що дотримання академічної доброчесності усіма учасниками освітнього процесу передбачає:

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність;
- контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти;
- об'єктивне оцінювання результатів навчання.
- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Слід особливо акцентувати на тому, що в Законі України «Про освіту» визначені основні види порушень академічної доброчесності:

- *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;
- *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів, як нових наукових результатів;
- *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- *списування* – використання письмових робіт із зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;
- *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;
- *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

• *необ'єктивне оцінювання* – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти [19].

За порушення ключових принципів академічної доброчесності здобувачі освіти мають бути притягнені до таких видів академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Аналіз джерельної бази дослідження дає можливість констатувати, що в Україні одним із найпоширеніших видів порушення академічної доброчесності є плагіат (включаючи використання творів і творів, які продаються на комерційній основі) та шахрайство.

Причиною таких порушень може бути: дисбаланс навчальних програм та навантаження; застарілість методів та змісту навчання; прийнятливості ставлення до практики плагіату та толерантності до нього; відсутність загальних правил та стандартів оцінки оригінальності тексту та прозорих алгоритмів боротьби з плагіатом (запобігання, виявлення, покарання).

В. Сацик зазначає, що категорія академічної доброчесності характеризується своєю багатогранністю, що означає поєднання в ній як відповідних фундаментальних цінностей, так і механізмів й інструментів їхнього забезпечення і просування. Вкрай важливим є усвідомлювати потенційні внутрішні та зовнішні чинники, які зумовлюють академічну недоброчесність, передусім морально-культурні, інституційні та освітньо-виховні. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та імплементувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності як національного рівня, так і локального масштабу [21].

Отже, життя та діяльність, що не відповідають стандартам і традиціям академічної доброчесності, суттєво деформують освітнє середовище, роблять його непрозорим та нездатним надавати супротив зовнішнім тискам, обмежують спроможність до обстоювання власних позицій. Успіх на шляху до подолання цих явищ може бути досягнутий лише за умови ефективної державної освітньої політики. В свою чергу, ефективність цієї політики може бути досягнута лише за умови утвердження в українській освітянській спільноті високих морально-етичних принципів та стандартів і створення дієвих механізмів та процедур, здатних забезпечити їх реалізацію.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Для того, щоб ефективно формувати культуру академічної доброчесності молодшого школяра, необхідно визначити педагогічні умови, вплив яких слід урахувати у освітньому процесі початкової школи. Педагогічні умови – це зовнішні обставини, що значно впливають на перебіг педагогічного процесу, тією чи іншою мірою свідомо побудовані вчителем.

Перша педагогічна умова. *Збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу.*

Метою збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу є **формування навичок перепарафразування тексту через письмовий переказ**, що сприяє формуванню культури академічної доброчесності у молодших школярів.

Для ефективного формування культури академічної доброчесності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі необхідно системно застосовувати письмовий переказ, що сприятиме виробленню навичок перепарафразування тексту, самостійного виконання навчальних завдань, цитування.

Друга педагогічна умова. *Виховання у молодших школярів цінностей академічної доброчесності.*

Міжнародний центр академічної доброчесності визначає академічну доброчесність як дотримання п'яти засадничих цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги та відповідальності [24]. Ці п'ять цінностей, а також відвага діяти, сповідуючи їх, навіть зіткнувшись із труднощами, формують істинні підвалини освітніх інституцій. Коли фундаментальних цінностей дотримуються, застосовують на практиці та вводять у дію, вони стають наріжним каменем створення освітніх спільнот академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності закликає до використання фундаментальних цінностей як засобу інформування та покращення можливостей механізму етичного прийняття рішень та поведінки. Фундаментальні цінності дають можливість освітнім спільнотам втілювати власні ідеали у реальність. Доброчесність зміцнюється в академічних спільнотах тоді, коли моральні та соціальні норми цієї спільноти збігаються із фундаментальними цінностями, а також підтримуються інституційними принципами та практиками.

Чесність – обов'язкова основа викладання, навчання, дослідження і роботи, та необхідна передумова повноцінної реалізації довіри, справедливості,

поваги та відповідальності. Істотно важливо, щоб академічні принципи і процедури, якими керується спільнота, несли чітке повідомлення про те, що фальсифікація даних, брехня, списування, обман та інші прояви нечесної поведінки є неприйнятними.

Довіра. Чеснота, що розбудовується на діях, а не на словах і означає, що усі учасники освітнього процесу не бояться ділитись думками та ідеями, педагоги ставлять чіткі вимоги до робіт учнів та чесно їх оцінюють.

Справедливість – чіткі та прозорі очікування, норми та практики, які підтримують справедливість під час співпраці учнів, вчителів та адміністрації.

Повага – учасники освітнього процесу цінують інтерактивний, кооперативний та колегіальний характер навчання. Вони шанують, поважають думку інших та зважають на різні точки зору чи ідеї.

Відповідальність – опора на засади особистої відповідальності, поєднаної із бажанням кожної особи та груп осіб бути гідним зразком для наслідування, дотримуватися взаємно обумовлених стандартів роботи та вчасно реагувати на випадки порушень академічної доброчесності.

Сміливість та відвага – здатність відстояти ключові цінності академічної доброчесності та власне перейти від слів до дій і є сміливістю.

Третя педагогічна умова. Створення доброчесного академічного середовища початкової школи.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року містить норму щодо забезпечення академічної доброчесності у сфері загальної середньої освіти.

Створення та підтримка доброчесного освітнього середовища в закладі освіти, прийняття академічної доброчесності в якості єдиної моделі навчання та групової норми поведінки для всіх учнів; доброчесна діяльність самого педагога, який власним прикладом демонструє учням відповідну модель моральної поведінки стають сьогодні необхідною умовою формування культури академічної доброчесності.

Сприяння фундаментальним цінностям академічної доброчесності вимагає певного балансу між високими стандартами доброчесності, освітньої місії, а також відданості та інтересу. Міжнародний центр академічної доброчесності надає рекомендації щодо «створення погожого клімату академічної доброчесності, певні кроки, за допомогою яких можна максимізувати шанси на успіх» [24 с. 30].

Інституціям слід:

1. Створювати і пропагувати чіткі та справедливі правила, норми і процедури академічної доброчесності, які є практично зрозумілими та можуть бути послідовно втіленими.

2. Сприяти поширенню конкретних аспектів академічної доброчесності. Просвітницька діяльність повинна включати обговорення фундаментальних цінностей, висвітлення зв'язку між академічною доброчесністю та ширшим колом етичних проблем.

3. Ознайомлювати усіх членів освітньої спільноти про стандарти академічної доброчесності, так щоб вони сприймали очікувані результати як невід'ємні компоненти культури їх спільноти.

4. Практикувати дії, прописані у правилах та нормах закладу освіти, послідовно та прозоро. Надавати підтримку тим, хто дотримується норм та правил.

5. Розробляти, роз'яснювати та підтримувати неупереджені та прозорі системи розгляду порушень академічної доброчесності.

6. Бути у курсі сучасних розробок у сфері технологічних та освітніх практик задля передбачення підвищених ризиків та вирішення потенційних проблем, що стосуються академічної доброчесності.

7. Регулярно здійснювати оцінку ефективності правил та норм, процедур та практик доброчесності. При потребі переглядати та вдосконалювати їх задля оновлення та покращення [24 с. 30-31].

ЗБАГАЧЕННЯ ЗМІСТУ УРОКІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНИМИ ВПРАВАМИ ТА ЗАВДАННЯМИ З ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКАЗУ

З метою формування навичок перефразування тексту через письмовий переказ, що сприяє формуванню культури академічної доброчесності у молодших школярів нами було здійснено збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу (*перша педагогічна умова*).

Відповідно до Державного стандарту та типових освітніх програм початкової школи мовно-літературна галузь знань передбачає роботу за мовною змістовою лінією, учень 3-4 класів перетворює усну інформацію в різні форми повідомлень (стисло і вибірково передає зміст почутого; переказує текст за різними завданнями); експериментує з текстом (переказує текст з іншої позиції, додає персонажів).

Однією з основних форм роботи на уроках мовно-літературної галузі пропонуємо вправи для учнів з переказу тексту, спрямовані на формування навичок самостійного виконання навчальних завдань та цитування.

Уміння переказувати прочитане є важливою характеристикою читацьких навичок молодших школярів, яка сприяє розвитку мовлення учнів, вмінню дотримуватися послідовності і логіки викладу, підбирати слова, складати речення; покращенню пам'яті та розвитку мислення. Детальний переказ свідчить про розуміння молодшим школярем усіх термінів та понять, які зустрічаються у тексті, розуміння прочитаного та вміння висловлювати свої власні думки.

На уроках читання використовують різноманітні види переказу: дослівний, близький до тексту, стислий (або короткий), творчий. Найповнішому проникненню в зміст твору сприяє вибірковий переказ. Він за деталізацією змісту може бути дослі́дним або коротким, за наближенням до мови автора – дослі́вним, близьким до тексту, вільним (своїми словами), за наявністю змін і доповнень – творчим (розповідь від дійової особи), за особливостями структури й типу тексту, що будується, – розповіддю (окрема частина тексту), описом (місце дії), міркуванням (характеристика дійової особи).

Основними етапами написання переказу є: уточнення (учителем) мовленнєвого завдання; вступне слово про автора й твір (якщо це необхідно); читання тексту вчителем або прослуховування грамзапису на платівці; визначення теми й основної думки вихідного тексту; повторне читання або прослуховування тексту; самостійний переказ (усний чи письмовий).

Для реалізації першої педагогічної умови нами укладено добірку оповідань на морально-етичні теми, які безпосередньо стосуються проблеми академічної доброчесності (**Додаток 2**). Головним завданням було формування у молодших школярів навичок перефразування тексту, самостійного виконання навчальних завдань, цитування та через зміст оповідань засвоєння моральних норм і цінностей. Дітям пропонувалось завдання – відтворити текст (переказати його одним із вищезазначених видів).

Отже, для ефективного формування культури академічної доброчесності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі необхідно системно застосовувати письмовий переказ, що сприятиме виробленню навичок перефразування тексту, самостійного виконання навчальних завдань, цитування.

ВИХОВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЦІННОСТЕЙ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Реалізація *другої педагогічної умови* – виховання у молодших школярів цінностей академічної доброчесності – спрямована на опанування учнями системою моральних понять щодо академічної доброчесності; розвиток в учнів комплексу психологічних особистісних характеристик, що сприяють академічній доброчесності через оволодіння учнями досвідом здійснення якісної, самостійної та творчої навчальної діяльності, яка за рахунок сформованих навичок та реальних навчальних досягнень допоможе їм утвердити адекватну самооцінку та віру в свої можливості самостійно досягати мету.

Для продуктивного засвоєння учнями моральних норм і цінностей, етичних правил поведінки всіх учасників освітнього процесу; правил академічної доброчесності, основних видів порушень академічної доброчесності, а також з метою ознайомлення учнів з правилами коректного цитування та його оформлення пропонуємо комплекс вправ з використанням медіатехнологій – візуальних хмар слів і гексо-пазлів.

Візуальні теги слів (хмара слів) – це один із способів візуалізації текстової інформації, який успішно можна використати в навчальній роботі; гексо-пазли – це пазли шестикутної форми, що можуть бути пустими, або містити певну інформацію для того, щоб скласти з них певні «фігури» **(Додаток 1)**.

З метою виховання моральних норм і цінностей академічної доброчесності пропонуємо використання активних та креативних форм виховної роботи:

1) скласти з гексо-пазлів слова, які називають цінності культури академічної доброчесності;

2) скласти з гексо-пазлів слова, які називають основні види порушень академічної доброчесності;

3) на підсумковому етапі формування культури академічної доброчесності в освітньому процесі початкової школи учням молодшого шкільного віку було запропоновано проходження квесту-подорожі **(додаток 4)**.

СТВОРЕННЯ ДОБРОЧЕСНОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вивчення рекомендацій Міжнародного центру академічної доброчесності, які викладені у розділі «Педагогічні умови формування культури академічної доброчесності молодших школярів в освітньому процесі початкової школи», дозволило нам сформулювати вимоги до реалізації *третьої педагогічної умови щодо створення доброчесного академічного середовища початкової школи*, що передбачала систему дій, спрямовану на:

- забезпечення розуміння всіма учасниками освітнього процесу сутності академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, зразків правильної поведінки у різних ситуаціях, що можуть призводити до порушень;
- формування мотивації педагогів до дотримання академічної доброчесності;
- спонукання педагогів до використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти;
- залучення учнів до діяльності з підтримки академічної доброчесності, зокрема, до розробки «Шкільного Кодексу честі», участі в комісіях з етики тощо;
- оновлення Статутів шкіл, де чітко визначені основні правила щодо дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі (**Додаток 3**).

Так, на початковому етапі дітям доцільно знайомитись з моральними нормами і цінностями, етичними правилами поведінки всіх учасників освітнього процесу; правилами академічної доброчесності, основними видами порушень академічної доброчесності, правилами коректного цитування.

Пропонуємо ряд завдань для школярів (**додаток 1**):

1) у «хмарах слів» обрати слова, які стосуються понять «академічна доброчесність», «плагіат», види порушень академічної доброчесності, причини порушень академічної доброчесності. Запам'ятати правила чесного навчання; «Посилання використовуються задля...»; «Коли варто робити посилання»; «Як правильно посилатись на літературу»;

2) у «хмарах слів» окремо вибрати слова, які стосуються академічної доброчесності, і окремо – які стосуються її порушень.

Керуючись основними положеннями Концепції «Нова українська школа» про те, що одним із базових компонентів, що складають формулу Нової української школи є педагогіка, яка ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками. Педагогіка партнерства ґрунтується на принципах

гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості. Головним завданням педагогіки партнерства є подолання інертності мислення, перехід на якісно новий рівень побудови взаємовідносин між учасниками освітнього процесу. Це завдання реалізовується у спільній діяльності учителя й учнів, учителя й батьків, що передбачає взаєморозуміння, єдність інтересів і прагнень з метою особистісного розвитку школярів. З огляду на вищезазначене нами розроблено спільний для вчителів і батьків *тренінг з академічної доброчесності*, спрямований на розуміння всіма учасниками освітнього процесу сутності академічної доброчесності, вимог законодавства і внутрішніх нормативних документів з цих питань, основних видів порушень, зразків правильної поведінки у різних ситуаціях, що можуть призводити до порушень (**додаток 5**).

Таким чином, цілеспрямована та послідовна діяльність адміністрації школи, вчителів, з першого дня перебування учнів у школі в напрямі мотивування їх до академічної доброчесності в процесі навчальної діяльності, впровадження спецкурсів та тренінгових програм з академічної доброчесності для батьків; використання активних та креативних методів навчання та контролю, які унеможливають списування та плагіат та інші форми порушення академічної доброчесності сприяють формуванню культури академічної доброчесності в освітньому процесі початкової школи.

ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Визначення рівня культури академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку пов'язане з проблемою критеріїв і рівнів її сформованості, які визначаються виходячи із системного розуміння культури академічної доброчесності, виділення її структурних і функціональних компонентів, тлумаченні культури академічної доброчесності як сукупності сформованих моральних норм і цінностей, етичних правил поведінки всіх учасників освітнього процесу з метою формування та підтримання доброчесного академічного середовища.

Критеріями сформованості культури академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку були визначені: пізнавальний, практичний, особистісний.

Таблиця 1.

Компоненти та критерії сформованості культури академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку

Компоненти	Критерії	Методи діагностики
Когнітивний	Пізнавальний	Тест
Діяльнісний	Практичний	Спостереження
Ціннісний	Особистісний	Опитування

Показниками пізнавального критерію є: знання правил академічної доброчесності (старанно та сумлінно навчатися, відповідально ставитися до роботи, самостійно виконувати завдання, не списувати, не привласнювати результати чужої праці, поважати власність інших, використовувати посилання та цитування у роботах, вміти правильно посилатися на першоджерела); знання основних видів порушень академічної доброчесності (обман; списування; хабарництво; привласнення чужих думок; необ'єктивне оцінювання; надання вчителями та батьками допомоги учням під час виконання письмових, самостійних робіт; використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів).

Показниками практичного критерію є: дотримання правил культури академічної доброчесності, сформованість навичок перефразування тексту через письмовий переказ, вміння самостійно виконувати навчальні завдання.

Показниками особистісного критерію є: розуміння й усвідомлення найважливіших цінностей культури академічної доброчесності: чесність,

довіра, справедливість, взаємоповага, відповідальність, сміливість; сформованість моральних орієнтирів.

На підставі розроблених критеріїв і показників були визначені рівні сформованості академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку: високий, середній, низький.

Для високого рівня сформованості академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку характерні: сформовані початкові уявлення про правила академічної доброчесності; здатність дитини перефразовувати текст через письмовий переказ; володіння знаннями про основні види порушень академічної доброчесності; розуміння найважливіших цінностей і їх відмінності від основних видів недотримання академічної доброчесності; самостійне виконання навчальних завдань (14-25 балів).

Характеристики середнього рівня сформованості академічної доброчесності молодших школярів такі: сформовані часткові уявлення про правила академічної доброчесності; недостатньо сформовані навички перефразовування тексту через письмовий переказ; володіння знаннями про деякі види порушень академічної доброчесності; розуміння найважливіших цінностей; виконання навчальних завдань за допомогою дорослих (4-14 балів).

Низький рівень сформованості академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку характеризується такими показниками: відсутність у молодших школярів сформованого уявлення про правила академічної доброчесності; недостатнє володіння знаннями про види порушень академічної доброчесності та розуміння найважливіших цінностей; відсутність навичок перефразовування тексту через письмовий переказ та самостійного виконання навчальних завдань (0-4 бали).

Так, дослідження когнітивного компоненту культури академічної доброчесності пропонуємо здійснювати за допомогою розробленого нами тесту для визначення рівня володіння учнями знань основних правил академічної доброчесності та видів її порушень (**Додаток 6**). Тест складався з 8 питань. За кожен правильну відповідь учень мав змогу отримати 1 бал.

Для вивчення рівня культури академічної доброчесності молодших школярів щодо діяльнісного компоненту пропонуємо провести спостереження за поведінкою учнів під час контрольних та самостійних робіт. Під час спостереження особливо акцентувати увагу на тому, чи вдаються учні до списування, використання заборонених пристроїв та допомоги вчителя.

Спостереження оцінюється таким чином: якщо учень під час виконання контрольних та самостійних робіт не вдавався до списування, використання заборонених пристроїв, допомоги вчителя, він отримував 3 бали; якщо учень

використовував хоча б один із зазначених видів порушень академічної доброчесності – 2 бали; якщо фіксувалося більше ніж одне порушення – 1 бал.

Для вивчення рівня культури академічної доброчесності молодших школярів щодо ціннісного компоненту пропонуємо розроблений опитувальник (за методикою Роберта А. Гарріса) (Додаток 7).

Опитування оцінюється таким чином:

- 1) а – 2; б – 1; в, г, д – 0;
- 2) а, б – 2; в – 1; г, д – 0;
- 3) а – 2; б – 1; в, г, д – 0;
- 4) а, б, в – 0; г – 1; д – 2;
- 5) а, б, в – 0; г – 1; д – 2;
- 6) а, б, в – 0; г – 1; д – 2;
- 7) а – 2; б – 1; в, г, д – 0.

ВИСНОВКИ

Розвиток та інформатизація сучасного суспільства, швидкий доступ до продуктів інтелектуальної власності сприяють не тільки легкому доступу до використання та поширення інформації, а й розповсюдженню тенденції привласнення та використання чужих ідей та думок. Тому з'явилася потреба звернути більшу увагу на формування культури академічної доброчесності молодших школярів.

Аналіз і узагальнення наукової літератури дозволив з'ясувати сутність поняття «культура академічної доброчесності» як єдності моральних норм і цінностей, етичних правил поведінки всіх учасників освітнього процесу з метою створення та підтримання доброчесного академічного середовища.

В основу діагностики рівня сформованості культури академічної доброчесності покладені три базових компоненти: когнітивний, діяльнісний, ціннісний; обґрунтовано критерії сформованості культури академічної доброчесності учнів молодшого шкільного віку: пізнавальний, практичний, особистісний. Відповідно до даних критеріїв було визначено показники високого, середнього та низького рівнів сформованості культури академічної доброчесності молодших школярів, сформовано діагностичний інструментарій їх вимірювання.

Проаналізовано основні види порушень академічної доброчесності академічний плагіат; самоплагіат; фабрикація; фальсифікація; списування; обман; хабарництво; необ'єктивне оцінювання.

Успіх на шляху до подолання цих явищ може бути досягнутий лише за умови ефективної державної освітньої політики. Втім, ефективність цієї політики може залежити від утвердження в українській академічній спільноті високих морально-етичних принципів та стандартів і створення дієвих механізмів та процедур, здатних забезпечити їх реалізацію.

Теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування культури академічної доброчесності молодших школярів у освітньому процесі початкової школи, а саме:

- збагачення змісту уроків мовно-літературної галузі спеціальними вправами та завданнями з письмового переказу, спрямоване на формування навичок перефразування тексту через письмовий переказ, що сприяє формуванню культури академічної доброчесності у молодших школярів;

- виховання у молодших школярів цінностей культури академічної доброчесності (опанування учнями системою моральних понять щодо академічної доброчесності; розвиток в учнів комплексу психологічних особистісних характеристик, що сприяють академічній доброчесності через

оволодіння учнями досвідом здійснення якісної, самостійної та творчої навчальної діяльності);

– формування доброчесного академічного середовища початкової школи (створення та підтримка доброчесного освітнього середовища в закладі освіти, прийняття академічної доброчесності в якості єдиної моделі навчання та групової норми поведінки для всіх учнів; доброчесна діяльність самого педагога, який власним прикладом демонструє учням відповідну модель моральної поведінки).

Для реалізації педагогічних умов укладено добірку оповідань на морально-етичні теми, які рекомендуємо застосовувати у процесі формування навичок перефразування тексту через письмовий переказ; комплекс вправ з використанням медіатехнологій – візуальних хмар слів і гексо-пазлів, квесту-подорожі, які доцільно використовувати у процесі виховання в молодших школярів цінностей академічної доброчесності; тренінг для вчителів і батьків з академічної доброчесності з метою формування мотивації до дотримання академічної доброчесності та спонукання педагогів до використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти. Формуванню культури академічної доброчесності сприяє залучення учнів до діяльності з підтримки академічної доброчесності, зокрема, до розробки «Шкільного Кодексу честі», участі в комісіях з етики, оновлення Статутів шкіл, де чітко визначені основні правила щодо дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Academic Misconduct Procedure: Definition of Academic Integrity and Academic Misconduct*. Swansea University. URL: <https://www.swansea.ac.uk/academic-services/academic-guide/assessment-andprogress/academic-misconduct-procedure/1-definition-of-academic-integrity-andacademic-misconduct>.
2. Bacha N. N., Bahous R. & Nabhani M. *Highschoolers' views on academic integrity. Research Papers in Education*. 2012. 27 (3). P. 365–381.b URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02671522.2010.550010>
3. *Impact of Policies for Plagiarism in Higher Education Across Europe (IPPHEAE)* URL: <http://plagiarism.cz/ippheae/>
4. Kuipers, Giseline. *In praise of doubt: Academic virtues, transnational encounters and the problem of the public*. In: *European Journal of Cultural Studies*/ Volume 17. 2014: 75–89. URL: <https://doi.org/10.1177/1367549413501479>.
5. Stanley Fish. *Academic Virtue: What is the job of higher education and what is it that those who teach in colleges and universities are trained and paid to do?* Lapham's quarterly. URL: <https://www.laphamsquarterly.org/wayslearning/academic-virtue>.
6. Timothy S. Reilly & Thomas A. *Science, virtue, and moral formation, Journal of Moral Education*. Stapleford, 2018 pp. 267-271. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03057240.2018.1484583>
7. Tracey Bretag. *Academic integrity. Business Policy and Strategy*. Ethics. 2018. URL: <https://oxfordre.com/business/view/10.1093/acrefore/9780190224851.001.0001/acref>
8. Wangaard D., Stephens J. *Creating a Culture of Academic Integrity: A Toolkit for Secondary Schools*. 2011 P. 250
9. Афанасьєва К. Явище академічного плагіату: витоки та шляхи боротьби. *Теорія і практика інтелектуальної власності*, 2012. Вип. 6. С. 86-91.
10. Григор'єва М. В., Крикова О. І, Певко С. Г. *Довідник з академічної доброчесності для школярів*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 64 с
11. *Державний стандарт початкової освіти: від 21 лютого 2018 року*. Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. – Київ: КабМін України, 2018. 37 с.
12. Дикань С. А. Плагіат в освіті: походження, причини та шляхи подолання. *Безпека життєдіяльності*, 2007. Вип. 5. С. 16-20.
13. Зоренко А. *Академічна доброчесність: що в учнів та студентів на думці?* URL: <https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentivna-dumtsi/>
14. Квіт С. *Академічне середовище не повинно приймати плагіат* URL: <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini/2015/07/16/akademichne-seredovishhe/>.

15. Кремень В.Г. *Енциклопедія освіти*. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
16. *Крок за кроком до нової академічної культури (за результатами року роботи Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP)*. URL: <http://www.saiup.org.ua/novyny/krokza-krokom-novoyi-akademichnoyi-kultury/>
17. Мікульонок І. О. *Інтелектуальна власність: навч. посіб. 3-тє вид., переробл. і допов.* Київ: НТУУ «КПІ», 2012. 238 с.
18. *Про авторське право та суміжні права*: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
19. *Про освіту*: Закон України від 16.07.2019 р. № 2145/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
20. *Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP)* URL: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення 10.09.2019 р.)
21. Сацик В. *Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти?* URL: <http://education-ua.org/ua/articles/930-akademichnadobrochesnist-mifichna-kontseptsiya-chi-dievij-instrument-zabezpechenniyakosti-vishchoji-osviti>
22. Семків В.О., Шандра Р.С. *Інтелектуальна власність : підручник для студентів неюридичних факультетів*. Львів: Галицький друкар, 2015. 280 с.
23. Сербін О. *Культура академічної доброчесності: роль бібліотек: проект*. URL: http://lib.khnu.km.ua/about_library/metodob/fahivciu/%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80.pd
24. *Фундаментальні цінності академічної доброчесності (переклад українською)*. URL: <https://saiup.org.ua/resursy/fundamentalni-tsinnosti-akademichnoyi-dobrochesnosti-ukrayinskyj-pereklad/>
25. Шліхта І., Шліхта Н. *Виховуємо академічну доброчесність в школі: робочий зошит*. Київ, 2019. 75 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1h1pewxHXP0YY3z6AFYGoIQoRO4F-WG5/view>

Що таке плагіат?

! присвоєння чужої роботи або ідеї з метою власної вигоди

Що таке Академічна доброчесність?

Відповідальність, гуманність, добропорядність, добропрстойність, довіра, моральність, мужність, повага, прозорість, справедливість, точність, чесність.

Причини порушень Академічної доброчесності!

Ключові слова:

Брак часу, ігнорування проблеми вчителем, інформації, лінх, надмір
нецікавий виклад предмету, отримання хорошої оцінки, страх, так легше.

Види порушень Академічної доброчесності

Ключові слова:

Відсутність посилань, відсутність цитування, дослівний плагіат, запозичення, лінг, неадекватне перефразування, поєднання власного та запозиченого тексту без вказування цитування, привласнення результатів праці інших, списування.

СПИСУВАННЯ
ПРИВЛАСНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАЦІ ІНШИХ
ВІДСУТНІСТЬ ЦИТУВАННЯ
ЗАПОЗИЧЕННЯ
ДОСЛІВНИЙ ПЛАГІАТ
СПИСУВАННЯ
ПОЄДНАННЯ ВЛАСНОГО ТА ЗАПОЗИЧЕНОГО ТЕСТУ БЕЗ ВКАЗУВАННЯ ЦИТУВАННЯ
ДОСЛІВНИЙ ПЛАГІАТ
ВІДСУТНІСТЬ ПОСИЛАНЬ
ЗАПОЗИЧЕННЯ
НЕАДЕКВАТНЕ ПЕРЕФРАЗУВАННЯ
ВІДСУТНІСТЬ ПОСИЛАНЬ

Правила чесного навчання

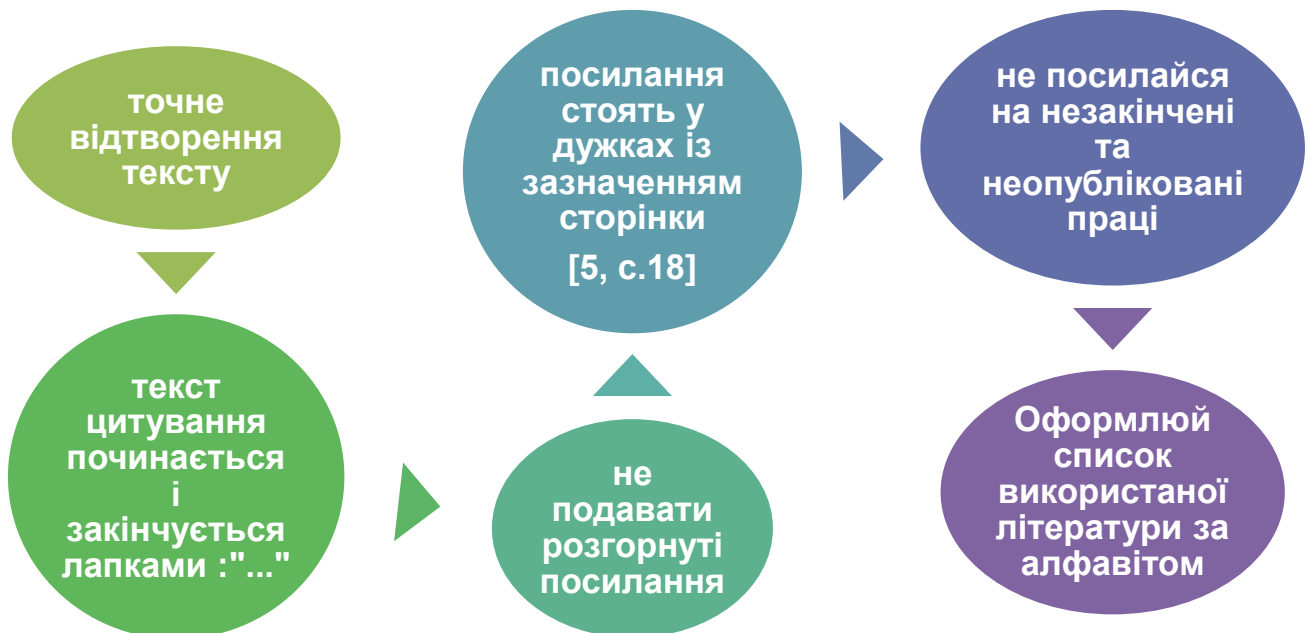
Посилання використовують для:

- підтвердження власних аргументів і суджень
- збільшення вагомості через посилання на авторитетне джерело
- критичного аналізу того, чи іншого твердження

Коли варто робити посилання?

Як правильно посилатися на першоджерело

Завдання 2: Коричневим зафарбуй порушення академічної доброчесності, а зеленим – саме те, що стосується академічної доброчесності.

Ключові слова:

Зелені: відповідальність, гуманність, добropорядність, добropристойність, довіра, моральність, мужність, повага, прозорість, справедливість, точність, чесність,

Коричневі: відсутність посилань, відсутність цитування, дослівний плагіат, запозичення, неадекватне перефразування, поєднання власного та запозиченого тексту без вказування цитування, привласнення результатів праці інших, списування.

***Завдання 3: Складіть з гексо-пазлів слова, які є
цінностями культури академічної доброчесності***

Ключові слова:

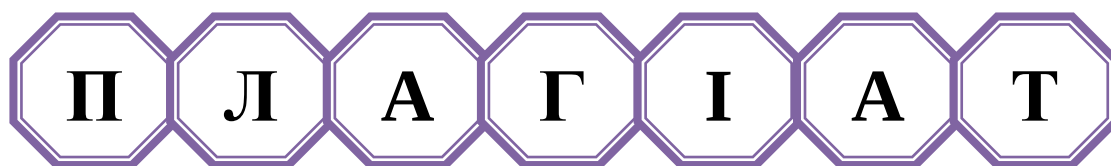
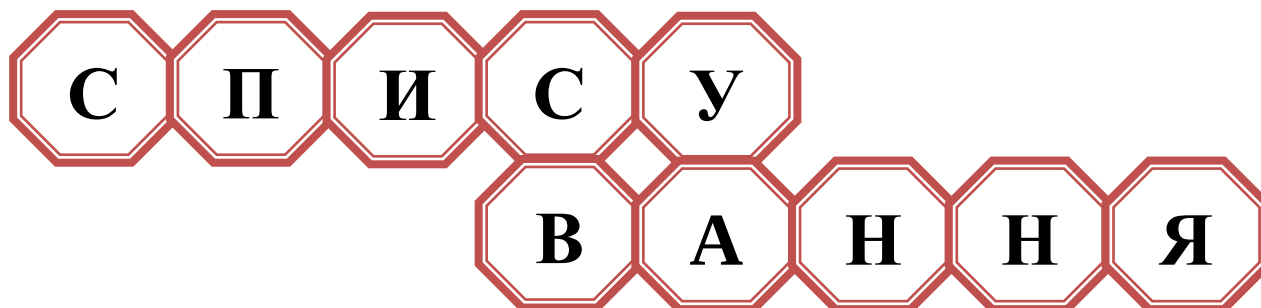
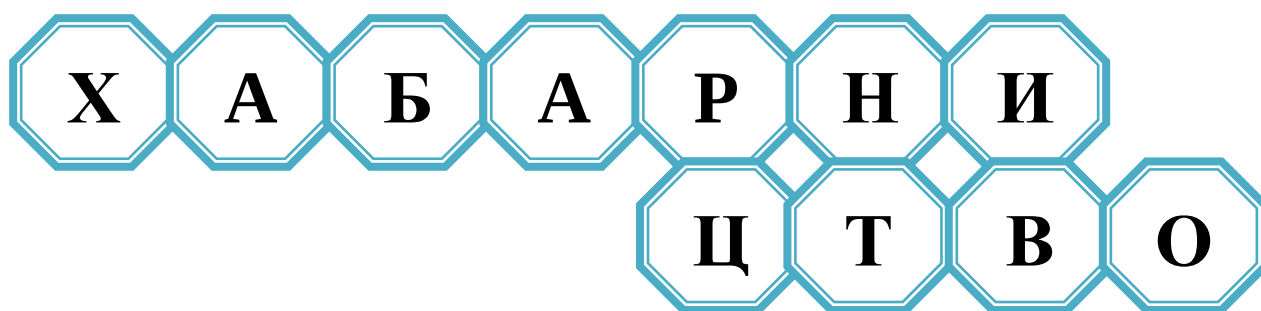
Відповідальність, чесність, справедливість, гуманність, точність, прозорість.

Завдання 4: Складіть з гексо-пазлів слова, які є основними видами порушень академічної доброчесності

Ключові слова:

Хабарництво, обман, списування, плагіат.

Добірка оповідань для переказів на морально-етичні теми

Оповідання 1.

ЯК ФЕДЬКО РОБИВ ДОМАШНІ ЗАВДАННЯ

Федько вчиться в третьому класі. Не любить він домашні завдання виконувати. Прийде зі школи, покладе портфель, пообідає та йде гуляти до вечора. А ввечері сяде й швиденько, сяк-так напише вправу. А задачу часто й не розв'язує.

Одного разу прийшов Федько зі школи, пообідав. Хотів іти гуляти, а мама говорить:

– Виконай завдання, тоді гуляй.

Федько сів за стіл, переписав мерщій вправу, розв'язав задачу – дуже легка була.

Бачить мама, що Федько написав дуже погано.

– Перепиши красиво, – попросила мама.

Не хочеться Федькові писати, та нічого не вдієш. Переписав вправу й задачу, а мама знов не задоволена.

– Ти знову погано написав. Напиши красиво, інакше гуляти сьогодні не підеш.

Федько довго плакав, так не хотілось йому ще раз писати. Але подумав хлопчик: якщо напишу погано, мама знову змусить переробити. Написав

Федько красиво.

Увечері батько повернувся з роботи й питає маму:

– Ну як Федько вчиться? Як він завдання сьогодні виконав?

– Добре працює наш син, – похвалила мама. – Написав раз – не сподобалося Федькові, написав удруге – не сподобалось. Він переписав утретє – чисто, красиво. Покажи, синку.

Федько поклав зошити перед батьком.

– Молодець, Федьку, – мовить батько. – Ти стаєш справжньою людиною.

Федько нахилив голову й почервонів.

Василь Сухомлинський

Оповідання 2. ЗГАЯНИЙ ДЕНЬ

Мама йшла на роботу до сходу сонця. Вона розбудила дев'ятирічного Петрика й сказала:

– У тебе починаються канікули. Ось тобі робота на сьогодні: посади біля хати дерево й прочитай цю книгу про Далекі Сині Гори.

Мама показала, де викопати дерево і як його посадити, поклала на стіл книжку про Далекі Сині Гори й пішла на роботу.

Петрик подумав: «Посплю ще трохи». Дуже солодко спиться, коли мама йде на роботу. Ліг і одразу ж заснув. Снилось йому: біля хати виросло дерево, яке він посадив, а Далекі Сині Гори стали зовсім недалеко й стоять біля самісінького ставка.

Прокинувся Петрик – ой лишенько! Сонце вже серед неба. Хотів зараз же до роботи взятися, та подумав: «Ще встигну...»

Сів Петрик під високою грушею. Думає: «Ось посиджу ще трохи та й почну».

Потім Петрик пішов у сад, ягоди їв, потім за метеликом з півгодини ганявся, потім знову під грушею сидів.

Повернулася мати ввечері й каже:

– Показуй, що ти зробив, сину.

А Петрик нічого не зробив. Соромно йому матері у вічі дивитися.

– Ходімо, сину, покажу тобі, що люди зробили за той день, що ти прогав.

Узяла мама Петрика за руку й повела. Підвела до зораного поля, показує:

– Учора тут була стерня, а сьогодні рілля. Тут працював тракторист. А ти байдики бив.

Підвела до іншої ділянки, показує багато-багато ящиків із яблуками й каже:

– Ці яблука вранці були на деревах, а тепер, бачиш, у ящиках. Уночі їх повезуть у місто. Тут і я працювала. А ти байдики бив.

Підвела до великої-великої купи зерна.

– Це зерно вранці було в колосках. Хліб скошили й змолотили, зерно привезли на тік. А ти байдики бив.

Підвела до стінки, вимурованої із цегли.

– Тут уранці був лише гранітний фундамент, а тепер мур стоїть. Добре попрацювали муляри. А ти байдики бив.

Підвела до великого білого будинку, зайшла з сином. На полицях Петрик побачив багато випеченого хліба. Усе пахло хлібом — і повітря, і стіни, навіть трава на зеленому лужку біля будинку.

– Це пекарня. Уранці цей хліб був борошном, а тепер так і хочеться покуштувати смачний окрасць... Цілий день пекарі трудилися. Зараз машина приїде, хліб повезуть до магазину. А ти байдики бив.

Нарешті, зайшли вони до будиночка, на дверях якого Петрик прочитав: «Бібліотека». Бібліотекар показав велику полицю, на ній стояло багато книг.

– Ці книги люди прочитали сьогодні. Їх щойно принесли. І стільки ж узяли нових, – пояснив він.

«А я байдики бив...» – подумав Петрик. Йому було соромно навіть подумати про це, і він похилив голову. Тепер він зрозумів, що таке згаяний день.

Василь Сухомлинський

Оповідання 3.

ЯК ПАВЛИК СПИСАВ ЗАДАЧУ

Павлик прийшов до школи занепокоєний. Удома він довго сидів над задачею й не міг розв'язати. Тепер у нього одне було на думці: у кого списати задачу?

Прийшла Зіна. Вона добре розв'язувала задачі. Павлик спитав у неї:

– На скільки дій задача?

– На три, — відповіла дівчинка. – А хіба ти не розв'язав?

– Не вийшла... Дай, Зіно, списати...

– Ой, Павлику, чого ж ти сам не хочеш подумати? – сказала Зіна.

Вона дала йому свій зошит.

Павлик списав одну дію, другу, перейшов до третьої. У третій дії помітив у Зіни помилку: там, де треба було написати 23, Зіна написала 32. У своєму зошиті Павлик написав правильно, а Зіні не сказав, що в неї помилка.

Учителька зібрала зошити для перевірки. Наступного дня вона сказала:

– У Павлика «відмінно». Молодець, Павлику, добре попрацював над задачею. А в тебе, Зіно, – «добре». Помилку зробила...

Зіна здивувалася. Вона глянула на Павлика. Павлик почервонів і похнюпився.

Василь Сухомлинський

Оповідання 4.

ВОВКА ОНИЩЕНКО

Урок почався.

Але тиша прийшла не зразу – ще якусь хвилину чулося човгання ніг, переговори.

Вчителька математики Марія Василівна терпляче ждала. Нарешті гомін ущух.

– Хто не виконав домашнього завдання, підніміть руку. Клас не ворухнувся. Руки не піднімав ніхто.

– Гаразд. Починаю опитувати.

Палець учительки поволі повзе по журналу, по синьому стовпчику прізвищ, а очі поверх окулярів пильно оглядають клас.

Вовка пригнувся, просто ліг на парту грудьми, сховавши голову за спину Вітасика Дяченка, що сидить попереду. Тіло напружилося, немов перед стрибком, а в голові лише одна думка: «Невже не пронесе?! Невже не пронесе?! Не...»

– Онищенко!

«Все!..» Вовка тяжко зітхнув, поволі підвівся і став, похиливши голову, мов приречений. Він нічого не говорив, та й навіщо?.. Вчителька й без слів усе зрозуміла.

– Сідай! Одиниця «з обманом»!

Потім вона викликала Любу Присяжнюк, і та стала жваво відповідати урок.

Вовка не слухав. Вовка сидів, підперши кулаком щоку, і спідлоба дивився на Марію Василівну. Дивився з такою безсилою люттю і відчаєм, як може дивитися тільки переможений на свого ворога-переможця. Що вона наробила отою своєю одиницею!.. Що вона наробила!.. Все пропало!.. Все! Сергій Петрович нізащо в світі не допустить Вовку до змагань. Нізащо в світі!..

Його тренер Сергій Петрович – залізна людина. Та що й казати – у спортивній школі, куди ходить Вовка, – це закон: у кого погані оцінки, того до змагань не допускають. А як Вовка чекав цих змагань!..

Міські змагання зі стрибків у воду. Перші три призери їдуть у Краків. На міжнародні змагання. Краків... Міжнародні змагання... Уявляєте?.. І у Вовки були реальні шанси на призове місце. Сам Сергій Петрович сказав:

– Якщо добре відпрацюєш вхід у воду, твій стрибок «сальто з піруетом» може потягти на дев'ять балів...

Сам Сергій Петрович... І от...

Ну, звичайно, він, Вовка, винен... Звичайно... Ну, не вивчив... Але ж учора по телевізору був хокей. Великий хокей! Хіба можна було в цей час готувати уроки? Люди добрі!.. А перед цим – тренування. А

позавчора – «Зоряні війни». Що? Не можна вже й подивитися? Ті війни показують не кожного дня. Всі бачили, а йому – не можна? Не можна?..

Ігор Дмитруха сказав, що їх треба неодмінно подивитися. І так в одному лише кінотеатрі йде. Поки туди доїхав, поки назад. Коли ж ті уроки робити? Уночі, чи що?.. Сергій Петрович сам казав, що перевтомлюватись не можна, бо втратиш спортивну форму.

До того ж Вовка був абсолютно, ну абсолютно переконаний, що його не викличуть. Адже Марія Василівна зовсім недавно викликала. І поставила шістку з плюсом. З плюсом! Цілком гарна оцінка... Спокійнісінько можна було сьогодні його не чіпати. Але ж ні – викликала! На зло викликала!.. Ну як до неї можна ставитися після цього?.. І що це взагалі за вчителька?!

Якась старорежимська смішнячка. Не в сучасній школі їй місце, а в пансіоні для... для дореволюційних дівчиць. Факт! А оцінки які вона ставить! Це ж комедія, а не оцінки! Це ж для фейлетону у «Вечірній Київ»!.. У жодного вчителя в світі немає таких оцінок. І вигадала ж!

Одиниця «з обманом» (одиниця, обведена буквою О, – це коли одразу не признаєшся, що не вивчив уроку).

«П'ятірка — майже шістка» (5→6) – це коли старався, готував урок, але нічого не вийшло.

А плюси та мінуси!.. Сімка з двома мінусами. Десять з трьома мінусами. Дванадцять з плюсом! Просто плюс без усякої оцінки (коли добре відповів на незначне усне питання).

Якісь допотопні оцінки. І куди тільки директор дивиться!..

...У змаганнях Вовка Онищенко участі не брав. Сергій Петрович виявився справді залізною людиною. І хоча Вовка, втративши будь-яку гордість, намагався виправдатися, доводив, що це випадково, що він не винен, і навіть, мало не плачучи, присягався: «Я більше не буду», – нічого не допомогло.

Мало того! Коли у класі дізналися, що Вовку не допустили до змагань, всі з обуренням накинулися на нього.

І через оті докори, і через те, що всі його приниження і просьби виявилися марними, Вовчине серце краялося на шматки – він був дуже самолюбний. А самолюбні люди в своєму приниженні намагаються звинуватити будь-кого, тільки не себе. І Вовка звинувачував Марію Василівну.

«Все вона, все через неї!» – з безсилим відчаєм думав він.

І от надійшло Восьме березня – Міжнародний жіночий день. Як стало вже традицією, жінок вітали напередодні – сьомого.

Вовка цілий місяць майстрував мамі подарунок – чемоданчик-аптечку з безліччю відділень та ящиків для ліків (Вовчина мама працювала ікарем у «швидкій допомозі»). Але вручити його сьогодні вранці не зміг – мама спала після нічного чергування. Тому Вовці просто не сиділося на уроках, йому кортіло побігти додому й урочисто піднести мамі подарунок. Він боявся – а що як мама, прокинувшись, подумає, що він взагалі нічого їй не подарує в цей день?

Як довго тягнуться сьогодні уроки! І мов на глум, останнім був урок Марії Василівни. Цей урок здався Вовці просто нестерпним. Вовка вже не думав про те, щоб Марія Василівна викликала його, йому було не до цього сьогодні.

Що вона там тягне? Кому це потрібно сьогодні? Могла б врешті-решт навіть трохи раніше відпустити. Усе-таки свято. Та й сама жінка все-таки. Хай би йшла святкувати.

Проте Марія Василівна, мабуть, не розуміла цього. Вона дотягла пояснення уроку до самісінького дзвоника. І, коли пролунав дзвоник, вона саме кінчила пояснювати. Учні одразу заметушилися, дістаючи портфелі. Але з місця уставати не наважувались – Марія Василівна все ще стояла біля столу.

Було незрозуміло, чого вона бариться – раніше вона ніколи не затримувалася в класі після дзвоника.

Марія Василівна зняла окуляри, провела рукою по стомлених очах і усміхнулася якоюсь дивною тремтливою усмішкою. Потім тихо, але так, що весь клас почув, сказала ніби сама до себе:

– От і закінчився мій останній урок... На все добре, діти...

Нарешті!.. Вовка рвонувся з місця й вискочив з класу. І лише в коридорі раптом зупинився. Що таке? З класу, крім нього, ніхто не вийшов. Певно, Марія Василівна ще щось говорила. На мить Вовка завагався, — якось негаразд вийшло. Але махнув рукою:

«Ет! Мабуть, каже, щоб ми своїх матерів привітали із святом. Самі знаємо! Не вертатися ж через це назад», – і побіг додому.

Мама дуже зраділа Вовчиному подарунку.

Настрій у Вовки був чудовий. Він почував себе героєм. Це дуже приємне почуття, і його завжди хочеться продовжити. Коли мама і тато, розхваливши Вовку до небес, нарешті взяли до своїх справ, Вовка подався до сусідів. Сусіди, звичайно, все вже знали і теж стали хвалити Вовку. Правда, значно стриманіше, ніж тато з мамою. А восьмикласниця Нюрка й зовсім нічого не сказала. Вона крутилася перед дзеркалом, кудись збираючись. Таке Нюрчине ставлення не сподобалося Вовці.

– Куди це ти так чепуришся, красуне? – глузливым тоном спитав він.

– Як це куди? – підфарбовуючи вії, пискнула Нюрка. – До школи. На урочисті збори, присвячені Восьмому березня.

Вовка пхикнув – подумаєш, щастя, урочисті збори!

Нюрка сьогодні його дратувала.

– Слухай, Вовко, – вона обернулася, – чого це ти приховав, що ваша Марія Василівна йде на пенсію? Її сьогодні на зборах урочисто проведжатимуть.

– Що-о? – від подиву Вовка аж рота роззявив.

У Вовки голова пішла обертом. Як же це я так?! Як же він міг не зрозуміти її слів: «От і закінчився мій останній урок...»

Вовка обережно прослизнув у двері школи і, злодійкувато оглядаючись, рушив по сходах на другий поверх, де містився зал. Вовка знав, що на такі урочисті збори молодших класів не запрошують – лише старші. Знав також, що коли його побачать, то відішлють додому – дисципліна є дисципліна. Але Вовка не міг не прийти зараз до школи. Щось тягло його сюди нестримно, як тягне, кажуть, злодія на місце злочину.

Може, тому, що Вовка був захоплений своїми переживаннями, – а саме в цей час знову залунали оплески – він не почув кроків. І лише коли хтось штовхнув його, рвучко обернувся. Позад нього стояло четверо семикласників: три дівчинки і один хлопець – Костя Лось, якого Вовка добре знав, бо той теж був завзятим спортсменом – чемпіоном школи з гімнастики.

Семикласники тримали в руках два кошики з квітами.

– Чого стоїш на порозі? – просичала до Вовки струнка білява дівчинка, що була в парі з Костею.

- Та це Вовка Онищенко. З п'ятого «Б». Стрибун у воду, — скоромовкою прошепотів Костя. – Марія Василівна у них викладала. Мабуть, прийшов вітати від класу, запізнився і боїться заходити... Ну, ходімо, старий!.. Тільки швидше, бо знову хтось виступатиме, тоді буде незручно.

І Костя ловко підштовхнув Вовку коліном, і той опинився в залі. Все це сталося так несподівано й блискавично, що Вовка не зміг сказати ні слова.

І от Вовка – на сцені. Семикласники ставлять квіти на стіл президії і хутко повертаються назад у зал. А Вовка, раптом утративши над собою владу, застигає на місці в якомусь розпачливому заціпенінні.

Директор школи Вадим Григорович якийсь час запитально дивиться на нього, потім усміхається і несподівано каже:

– Слово має учень п'ятого «Б» класу Онищенко Володимир.

У Вовки потемніло в очах. Невимовний жах охоплює Вовку. Як це сталося? Для чого він тут? Що робити?..

Усе тіло Вовчине – ніби чуже. Особливо руки. Він не знає, куди їх подіти. Вони

заважають йому. Він то закладає їх за спину, то засовує у кишені, то стискає так, що тріщать суглоби...

Усі чекають. Вовка мовчить.

– Говори, Онищенко, не соромся, – лагідно запрошує директор.

– Ну – «Дорога Маріє Василівно...» – пошепки підказує Павло Павлович, що сидить зовсім близько.

– Дорога Маріє Василівно, – машинально повторює Вовка, лякається власного голосу й замовкає.

Та вже пізно. Тепер треба щось говорити. І слова вириваються самі собою – гарячкові, безладні, нестримні...

– Я... в мене... Я нічого не хотів... Я просто... У мене... одиниця «з обманом»... остання... більше ні в кого... І я не виправив... Не встиг просто... Я хотів... учив... Слово честі... Тепер усе-все знаю... Чесне...

Вовчин голос раптом затремтів, зірвався, перед очима попливли яскраві кола. Вовка рвонувся з місця, кинувся в глиб сцени і, забившись у куток, гірко заплакав.

Крізь сльози він не чув шуму в залі, не розумів, що йому говорили.

Він тільки відчув, як хтось обняв його обережно за плечі й кудись повів. Він ішов, затуливши обличчя руками, і нічого не бачив. Потім, усе ще плачучи, він сидів на дивані і хтось мовчки ніжно гладив його по голові. А коли Вовка зрештою заспокоївся й розплющив очі, то побачив, що сидить в учительській, а поряд з ним – Марія Василівна, і більше нікого поблизу немає.

Помітивши, що Вовка вже не плаче, Марія Василівна усміхнулась і чомусь пошепки, хоча нікого в кімнаті не було, сказала:

– Дурненький мій хлопчику! Ич, яке вигадав! Немає в тебе ніякої одиниці «з обманом». Ти її щойно виправив. Чуєш?.. Виправив. Не кожен може визнати свою провину. Та ще й привселюдно. Тільки чесна людина.

...Мине багато років, Вовка стане Володимиром Івановичем, інженером, космонавтом, а може, й учителем (хто знає!) – але ніколи в житті не забуде він цієї хвилини і цих слів...

Всеволод Нестайко

Правила для статуту школи

ВИДИ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ШКОЛІ

Законом визначено, що порушеннями академічної доброчесності у системі загальної середньої освіти є:

- ❖ академічний плагіат,
- ❖ фабрикація;
- ❖ фальсифікація,
- ❖ списування,
- ❖ обман,
- ❖ хабарництво,
- ❖ необ'єктивне оцінювання.

Також порушеннями академічної доброчесності є такі **форми обману**, як:

- надання педагогічними працівниками та іншими особами допомоги учням під час проходження ними підсумкового оцінювання (семестрового та річного), державної підсумкової атестації, зовнішнього незалежного оцінювання, не передбаченої умовами та/або процедурами їх проходження;
- використання учнем під час контрольних заходів непередбачених допоміжних матеріалів та/або технічних засобів;
- проходження процедури оцінювання результатів навчання замість інших осіб;
- необ'єктивне оцінювання компетентностей педагогічних працівників під час атестації чи сертифікації.

Педпрацівники, стосовно яких встановлено факт порушення академічної доброчесності:

- не можуть бути залучені до проведення процедур та заходів забезпечення і підвищення якості освіти, учнівських олімпіад та інших змагань;
- не можуть бути допущені до позачергової атестації, що має на меті підвищення кваліфікаційної категорії або присвоєння педагогічного звання;
- не можуть отримувати будь-які види заохочення (премії, інші заохочувальні виплати, нагороди тощо) протягом одного року;
- можуть бути позбавлені педагогічного звання.

ФАКТ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ВРАХОВУЄТЬСЯ ПІД ЧАС:

- вирішення питання про притягнення педагогічного працівника до дисциплінарної відповідальності;
- конкурсного відбору на посаду керівника закладу освіти.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УЧНІВ ЗА ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

- зауваження;
- повторне проходження підсумкового оцінювання;
- повторне проходження державної підсумкової атестації;
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- позбавлення отриманих із порушеннями академічної доброчесності академічної стипендії, призових місць на учнівських змаганнях, турнірах, олімпіадах, конкурсах.

Складено на підставі статті 43 Закону України «Про повну загальну середню освіту», що ухвалений Верховною Радою України 16 січня 2020 року

Сценарій квесту-подорожі

«КРАЇНА ДОБРОЧЕСНОСТІ»

Мета: узагальнення та використання знань щодо моральних норм і цінностей, етичних правил поведінки всіх учасників освітнього процесу; правил академічної доброчесності, основних видів порушень академічної доброчесності; розвиток пізнавального інтересу, уяви, кмітливості, волі, критичності та гнучкості мислення; виховування толерантного ставлення до результатів праці інших.

Обладнання: папір, фломастери, ноутбук, телевізор, маршрутні листи, листи з завданнями, емблеми станцій, poradник з академічної доброчесності для учнів, кольорові картки, смайлики, малюнки тварин.

Час проведення: 40 хв

Місце: Харківська гімназія №169

Хід квесту

I. Організація класу

- Доброго дня, діти, сьогодні ми вирушимо у чарівну подорож потягом до країни Доброчесності.

Кожен буде справжнім машиністом, який має виконати багато завдань, щоб дістатися країни. Ви будете подорожувати від станції до станції. На кожній з яких зустрічатимуть жителі Доброчесності. Вам треба бути дуже уважними, кмітливими та спритними, щоб виконати всі-всі завдання, за які ви будете отримувати смайлики. А допоможе в цьому ваш помічник «порадничок». То що, ви готові вирушати до країни Доброчесності

- Тааак!

- Добре, тоді об'єднуйтеся в групи за кольором ваших карток Отримайте ваші маршрутні листи і по моїй команді вирушайте в путь.

II Основна частина

Станція «Загадкова»

- Привіт, у мене для вас є завдання: прочитайте загадки та дайте відповідь на запитання: «Які якості властиві доброчесній людині?».

1. Ви можете володіти нею тільки один раз, коли отримуєте її. (Повага)

2. Вона невагома, але чим довше ви її носите, то більш непідйомною вона стає. (Совість)

Які ще чесноти можемо додати? (Чесність, толерантість, порядність)

Станція «Комікс»

- Створіть комікс за оповіданням «Як Павлик списав задачу» на папері.

Станція «Інформаційна»

- Оберіть правила твердження:

а) Ознакою академічної доброчесності є: відповідальність, добропорядність, повага, справедливість, чесність.

б) Ознакою академічної доброчесності є: запозичення, привласнення результатів праці інших, списування.

Станція «Будівельна»

- За допомогою гексопазлів складіть основні правила доброчесної людини.

Станція «Кінцева»

- Ну от всі й дісталися країни Доброчесності. Давайте підсумуємо все те, що ми дізналися.

III Заключна частина

- А в кінці, давайте разом подивимось, скільки усміхнених облич ви зібрали і зробимо спільне фото.

Тренінг для батьків та вчителів

«Культура академічної доброчесності»

Мета: формування відповідального ставлення батьків та вчителів до діяльності дітей у навчанні; формування мотивації до дотримання академічної доброчесності, спонукання педагогів до використання ефективних методів об'єктивного оцінювання результатів навчання здобувачів освіти, інформування про необхідність посилення стійкості перед дестабілізуючою силою впливу плагіату.

Обладнання: роздруковані опитувальники та персональні комп'ютери.

Хід тренінгу:

Шановні учасники тренінгу! Питання академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин набуває сьогодні особливо гострого звучання оскільки запровадження нових принципів освітнього процесу має супроводжуватися ґрунтовною інформаційною кампанією серед населення із роз'ясненням їх необхідності та значущості для розвитку академічної культури та забезпечення якості освіти в Україні в цілому. Саме не це і спрямований наш тренінг.

Інформатизація суспільства, швидкий розвиток технологій та доступ до продуктів інтелектуальної власності сприяють легкому доступу, використанню та поширенню інформації. Паралельно з цими позитивними тенденціями набирають обертів процеси запозичення, привласнення та використання чужих ідей та думок.

Незважаючи на те, що термін «культура академічної доброчесності» є відносно новим, у сучасних умовах він є досить затребуваним та розповсюдженим. Його статус багато в чому визначається інформаційними умовами суспільства.

1. Чи знаєте ви, які основні принципи академічної доброчесності? Що вважається порушенням академічної доброчесності? (відповіді учасників тренінгу)

Термін «академічна доброчесність» складається з двох слів – «академічна» (academic) і «доброчесність» (integrity), що в дослівному перекладі з англійської мови означає «цілісність», «порядність», «моральна чистота».

У Законі України «Про освіту» (стаття 36) надається таке визначення терміну «академічна доброчесність» – сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього

процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Слід особливо акцентувати вашу увагу на тому, що в законі України «Про освіту» визначені основні види порушень академічної доброчесності:

- *академічний плагіат* – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства;

- *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів, як нових наукових результатів;

- *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;

- *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;

- *списування* – використання письмових робіт із зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

- *обман* – надання завідомо неправдивої інформації щодо власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; формами обману є, зокрема, академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- *хабарництво* – надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі.

необ'єктивне оцінювання – свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти.

2. Чи знаєте Ви, які покарання за порушення академічної доброчесності? (відповіді учасників тренінгу)

За порушення ключових принципів академічної доброчесності здобувачі освіти мають бути притягнені до наступних видів академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;

- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);

- позбавлення академічної стипендії;

- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

А зараз пропоную Вам зіграти в гру-вікторину – аналог американської телевізійної передачі «Jeopardy!» – і разом пошукати розв’язання кількох ситуацій, у які може потрапити ваша дитина. Для цього вам необхідно утворити команди.

Учасники формують команди по 8-10 осіб.

У грі є дві номінації:

- *Діти та навчання* – запитання про ставлення дітей до навчання. Завдяки запитанням і відповідям у цій номінації ми зрозуміємо, як допомогти дітям.

- *Життєві ситуації* – ситуації, з якими стикаються діти під час навчання.

Ваше завдання – запропонувати розв’язання.

У кожній номінації по чотири завдання – знайти розв’язання у кожній ситуації.

Завдання мають різні рівні складності. За них ви отримаєте від 100 до 400 балів.

Команди по черзі обирають номінацію і завдання певного рівня. На обдумування у вас є 2 хвилини. Після того, як представник команди озвучує розв’язання, решта учасників інших команд теж можуть висловити свої думки. Коли всі варіанти будуть озвучені, я назву правильну відповідь. Виграє та команда, у якої буде найбільше балів.

Команди по черзі обирають номінацію і запитання та відповідають.

(додаток 5.1)

У кінці гри тренер підбиває підсумки, нагороджує команду переможців, пропонує учасникам, у яких виникли запитання, поспілкуватися індивідуально.

Наприкінці, пропоную Вам ознайомитися з Проектом **сприяння академічній доброчесності в Україні** «SAIUP», що реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за сприяння Міністерства освіти і науки України та підтримки Посольства США в Україні, має на меті застосовувати спільний досвід США і України для розробки та втілення чотирирічного плану заходів, зміст яких полягає у орієнтації та навчанні студентів, викладачів та адміністраторів навчальних закладів України практичної цінності і важливості академічної доброчесності, наданні ресурсів і плану дій задля їхнього тісного залучення до зміцнення академічної доброчесності в освітньому середовищі. Паралельно, Проект залучатиме МОН, аби уможливити ключові операційні новації для підтримки стійких змін в освіті України на національному рівні. Ініціатори, виконавці та партнери Проекту розглядають формування академічної культури загалом й академічної доброчесності як її складової зокрема як важливу складову трансформації української освітньої системи.

У рамках проекту було розроблено курс з Академічної доброчесності:
<https://courses.edera.com/courses/coursev1:AmericanCouncils+AcIn101+AcIn2019/about>

Перейшовши за посиланням, Ви можете ознайомитись з дуже цікавим дистанційним навчальним курсом «Академічна доброчесність для вчителів», а оскільки за Концепцією Нової української школи батьки є повноцінними учасниками освітнього процесу, тож радимо пройти цей курс і Вам також.

Чесність – важлива умова успішного навчання!

ДОДАТОК 5.1

«Діти та навчання»

Ситуації:

1. Чи потрібно Вам відстежувати, як дитина виконує своє домашнє завдання. Наскільки воно якісно виконано? Обґрунтуйте свою відповідь. 100 б.
2. Останнім часом Ви стали помічати, що на виконання домашніх завдань дитина стала витрачати менше часу. Перевірите, чи не списує вона? 200 б.
3. Ви дізналися, що дитина почала списувати домашні завдання. Ваш дії? 300 б.
4. Дитина повністю списала контрольну роботу в товариша та не зізналася про це. Ваші дії? 400 б.

«Життєві ситуації»

Ситуації:

1. Вашій дитині у школі хтось розповів, що домашні завдання виконувати не треба, їх можна списати з ГДЗ. Ваші дії? 100 б.
2. Ваша дитина списала усі домашні завдання з ГДЗ, але сказала, що виконала сама. (Ви точно знаєте, що вона списувала). Як владнати цю ситуацію? 200 б.
3. Дитина забула про домашнє завдання і згадала лише вранці. Що робити? Часу на виконання немає, через 20 хвилин розпочнеться 1 урок. Ви вдаєтесь до списування чи у всьому зізнаєтесь вчителю? Діяти треба негайно. 300 б.
4. Вчитель телефонує вам і каже, що вашу дитину звинувачують у списуванні. Ваша донька/син не визнають своєї вини. Які ваші дії? 400 б.

***Тест для визначення рівня сформованості когнітивного компоненту
культури академічної доброчесності молодших школярів***

1. Чи можеш ти впевнено відповісти що таке «академічна доброчесність»?
  - Так
  - Ні
2. Чи є списування порушенням академічної доброчесності?
  - Так
  - Ні
3. З основних видів порушень академічної доброчесності обери **зайве**:
  - обман;
  - списування;
  - хабарництво;
  - привласнення чужих думок;
  - відповідальне ставлення до роботи
  - необ'єктивне оцінювання;
  - надання допомоги під час виконання самостійних завдань.
4. Ти знайомий з правилами академічної доброчесності?
  - Так
  - Ні
5. Серед наведених правил академічної доброчесності обери **зайве**:
  - старанно та сумлінно навчатися,
  - відповідально ставитися до роботи,
  - самостійно виконувати завдання,
  - не списувати,
  - виконувати домашнє завдання за допомогою батьків
  - не привласнювати результати чужої праці,
6. Чи знаєш ти наслідки порушення академічної доброчесності?
  - Так
  - Ні
7. Чи знаєш ти значення слова «плагіат»?
  - Так
  - Ні
8. Серед наведених нижче слів обери **зайве**:
  - відповідальність,
  - довіра,
  - зневага,
  - справедливість.

***Анонімний опитувальник для школярів
(за Робертом А. Гаррісом)***

Завдання: візьміть аркуш паперу, напишіть ваш клас та дайте відповіді на такі питання:

1. Іноді у мене виникає спокуса списати, тому що всі так роблять
  - а. Дуже погоджуюсь
  - б. Погоджуюсь
  - в. Нейтрально ставлюсь до цього
  - г. Не погоджуюсь
  - д. Категорично не погоджуюсь
2. Я знаю, що академічна доброчесність це – відповідальне ставлення до навчання, вміння самостійно виконувати завдання, не списувати, не привласнювати результати чужої праці, поважати власність інших.
  - а. Дуже погоджуюсь
  - б. Погоджуюсь
  - в. Нейтрально ставлюсь до цього
  - г. Не погоджуюсь
  - д. Категорично не погоджуюсь
3. Плагіат – це все одно, що викрадення завдань до контрольної роботи та заучування відповідей на пам'ять
  - а. Дуже погоджуюсь
  - б. Погоджуюсь
  - в. Нейтрально ставлюсь до цього
  - г. Не погоджуюсь
  - д. Категорично не погоджуюсь
4. Якщо мій однокласник дозволяє мені списати у нього, я не бачу у цьому нічого поганого.
  - а. Дуже погоджуюсь
  - б. Погоджуюсь
  - в. Нейтрально ставлюсь до цього
  - г. Не погоджуюсь
  - д. Категорично не погоджуюсь
5. Списування є виправданим, якщо вчитель дає дуже багато домашніх завдань.
  - а. Дуже погоджуюсь
  - б. Погоджуюсь
  - в. Нейтрально ставлюсь до цього
  - г. Не погоджуюсь
  - д. Категорично не погоджуюсь

6 Покарання за порушення доброчесності має бути несуворим, тому що ми тільки вчимося.

- а. Дуже погоджуюсь
- б. Погоджуюсь
- в. Нейтрально ставлюсь до цього
- г. Не погоджуюсь
- д. Категорично не погоджуюсь

7 Якщо учень видає чужу роботу за свою, тобто – без жодних змін ставить своє прізвище, він має бути покараний.

- а. Дуже погоджуюсь
- б. Погоджуюсь
- в. Нейтрально ставлюсь до цього
- г. Не погоджуюсь
- д. Категорично не погоджуюсь

Навчальне видання

Автори:

ЄСЬМАН Ірина Володимирівна
УШМАРОВА Вікторія Володимирівна
КУРАСОВА Анастасія Андріївна

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Навчально-методичний посібник

Відповідальний за випуск: Єсьман І. В.

Підписано до друку   Формат   Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman.   Друк офсетний.   Ум. друк. арк. 2,1.
Обл.-вид. арк.....   Тираж 300 прим.

Відомості про видавництво

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ!

0572-68-41-04

Факультет початкового навчання
Кафедра початкової і професійної освіти

<http://hnpu.edu.ua/uk/division/kafedra-pochatkovoyi-i-profesiynoyi-osvity>

kaf-professional-edu@hnpu.edu.ua

[iryna_yesman](#)
[victoria.uschmarova](#)
[kurasova.anastaysha](#)

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100011390472567>

<https://www.facebook.com/victoria.uschmarova>

<https://www.facebook.com/NastasyaAndrevna>